

Biserka Dumbović Bilušić, Franko Ćorić, Anuška Deranja Crnokić

Panel-diskusija / Kulturni krajolik – nekad, danas, sutra Muzej Mimara, 13. listopada 2017.

Biserka Dumbović Bilušić
Ministarstvo kulture RH
Konzervatorski odjel u Rijeci
HR – 51 000 Rijeka, Užarska 26
Anuška Deranja Crnokić
Ministarstvo kulture RH
Uprava za zaštitu kulturne baštine
HR -10 000 Zagreb, Runjaninova 2

Franko Ćorić
Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
HR – 10 000 Zagreb, I. Lučića 3

U sklopu najrasprostranjenije participativne kulturne manifestacije europskog kontinenta *Dana europske baštine* 2017. godine, održane pod zajedničkom temom *Baština i priroda: krajolik mogućnosti*, svojim bogatim programom sudjelovala je i Republika Hrvatska. Sveobuhvatna tema usmjerena na usku povezanost prirodne i kulturne baštine na najbolji se način prezentira kategorijom kulturnog krajolika o kojem se raspravljalo na *Panel-diskusiji / Kulturni krajolik – nekad, danas, sutra* održanoj 13. listopada 2017., u zagrebačkom Muzeju Mimara, u organizaciji Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture, a na kojoj su sudjelovali Anuška Deranja Crnokić, Biserka Dumbović Bilušić, Franko Ćorić i Ines Jelavić Livaković.

Panel-diskusija organizirana je s namjerom podizanja svijesti o važnosti kulturnog krajolika kao vrste kulturne baštine koja je ujedno i jedan od važnih čimbenika prostornog identiteta na svim razinama, od lokalne, nacionalne do međunarodne. No utjecaji suvremenog razvoja izazivaju promjene koje često uzrokuju degradaciju obilježja i vrijednosti krajolika pa je stoga važno usmjeriti stručne službe na

pravodobno prepoznavanje vrijednosti kulturnih krajolika i njihovo uključivanje u strategije i programe razvoja različitih sektora i u sustav prostorno-planske dokumentacije.

Diskusija o problemima na koje se nailazi u procesu donošenja pravne zaštite te kasnije u provođenju mjera zaštite kulturnih krajolika, kojih danas imamo 12 upisanih u Registar kulturnih dobara RH¹, rasvijetlila je potrebu relaksacije pravne norme u sljedećem razdoblju, a vezanu za utvrđivanje obuhvata i popisivanja svih katastarskih čestica.

Osim kulturnih krajolika koji su dosad upisani u Registar kulturnih dobara, u Hrvatskoj postoje brojna područja koje svjedoče o povijesnom kontinuitetu međudjelovanja čovjeka i prirode, te imaju svojstva kulturne baštine. Navedena područja, kao što su primjerice fortifikacijski krajolik Velikog i Malog Stona s poljem, solanama i tradicionalnim uzgojem školjki, krajolici pučinskih otoka (Lastovo, Susak..), mnogi ruralni krajolici priobalja i panonske nizine te niz ostalih, zahtijevaju izradu dokumentacije, sustavno vrjednovanje te uključivanje u razvojne programe koji će omogućiti zaštitu njihovih obilježja u okviru održivog razvoja. Zakonska zaštita ne znači onemogućavanje razvoja, već naprotiv upućivanje na razvoj koji će se temeljiti na prepoznatim vrijednostima krajolika.

1 Sudionici panel-diskusije / Kulturni krajolik – nekad, danas, sutra
Panel discussion participants / Cultural Landscape – Once, Today, Tomorrow

1 Poljoprivredni krajolik – zapadna padina ulice Donji Brezinščak, Zagreb (Z-1532), Kulturni krajolik otoka Daksa, Dubrovnik (Z-2465), Arhitektonsko-pejzažni kompleks fortifikacijskog sustava Paravia-Barbariga, Vodnjan (Z-2591), Kulturni krajolik Starogradsko polje, Hvar, Stari Grad (Z-3827), Kulturno-povijesni krajolik Jankovac, Slatinski Drenovac (Z-4090), Kultivirani krajolik na području dvoraca Bela I i Bela II, Bela (Z-4433), Kultivirani krajolik Bucavac, Primošten (Z-5379), Kulturni krajolik otočja Palagruža, Komiža (Z-5938), Kulturni krajolik otočja Brijuni, Fažana (Z-5983), Kulturni krajolik poluotoka Marjana, Split (Z-6401), Kulturni krajolik otočja Stipanska, Šolta (P-5118), Asocijativni krajolik Golog otoka, Rab (P-5355).

2 Krajoblik rijeke Une kod Hrvatske Kostajnice (foto: G. Jerabek)
Landscape of the river Una near Hrvatska Kostajnica (photo: G. Jerabek)

3 Urbani krajoblik Zagreba (foto: G. Jerabek)
Urban landscape of Zagreb (photo: G. Jerabek)

OSNIVANJE TIJELA I ZAKONSKE OSNOVE ZA ZAŠTITU KULTURNOGA KRAJOLIKA

Osim kulturnih krajoblika koji imaju vrijednosti nacionalnog značaja, zaštitu zaslužuju i ostali krajoblici (kulturni i prirodni) regionalnog i lokalnog značaja, važni za identitet prostora i lokalne zajednice. Na to upućuje niz svjetskih i europskih konvencija koje je potpisala Republika Hrvatska. Međunarodne konvencije i strategije koje (između ostalog) promiču zaštitu krajoblika su: UNESCO-ova *Konvencija o zaštiti svjetske baštine, Sveeuropska strategija zaštite biološke i krajoblične raznolikosti* (1996.), *Konvencije o europskim krajobrazima* (2002.) te *Mediterranski akcijski plan* (2005.). Ovi međunarodni dokumenti obvezuju Hrvatsku da identificira vlastite krajoblike, analizira njihove značajke i zaštiti najvrjednije primjerke.

Krajoblik se u Hrvatskoj štiti kroz pet zakona i jedan pravilnik, a to su: *Zakon o potvrđivanju Konvencije o europskim krajobrazima, Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Zakon o zaštiti prirode, Zakon o prostornom uređenju, Zakon o zaštiti okoliša i Pravilnik o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova*. Prema *Pravilniku o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske* kulturni krajoblici izdvojeni su u posebnu grupu i podijeljeni u dvije podgrupe: kulturni krajoblik/krajobraz i povijesni krajoblik koji uključuje memorijalna područja, međutim perivoji, vrtovi, parkovi i ostale vrste pejzažne arhitekture nisu prepoznati kao kategorija UNESCO-ova namjerno oblikovanoga krajoblika, već su uključeni u povijesne cjeline ili pod zaštitu prirode.

Republika Hrvatska je 2000. godine potpisala *Konvenciju o europskim krajobrazima*, 2002. godine je i donijela *Zakon o potvrđivanju Konvencije o europskim krajobrazima* (NN 12/2 i 11/4), a za njegovo je provođenje određeno Ministarstvo prostornog uređenja. Međutim, zbog kasnijeg preustroja

4 Ruralni krajoblik Kalničkog prigorja (foto: G. Jerabek)
Rural landscape of Kalničko prigorje (photo: G. Jerabek)

ministarstava i njihovih nadležnosti do danas nije utvrđeno koje je ministarstvo nadležno za provođenje konvencije.

Sektorski pristup zaštiti krajoblika u Hrvatskoj zbog nesukladenosti oko tumačenja i značenja pojmova *krajoblik* i *krajobraz* potrebno je nadići osnivanjem tijela nadležnog za pitanja krajoblika. Po uzoru na pojedine europske zemlje koje također nemaju zasebno ministarstvo zaduženo za krajoblik, već imaju *Nacionalna povjerenstva* koja uključuju predstavnike s ovlastima iz različitih resora čiji se zakonski akti odnose na krajoblik. To su u pravilu predstavnici ministarstava prostornog uređenja, zaštite okoliša, zaštite prirode i kulturne baštine, poljoprivrede, šumarstva i mora. U međuresorno Nacionalno povjerenstvo ulaze i istaknuti stručnjaci za pitanja krajoblika, odnosno predstavnici akademske zajednice. Krajoblik kao složeni prostorni sustav sastavljen od prirodnih i antropogenih sastavnica zahtijeva multidisciplinarni pristup u izradi smjernica i standarda za očuvanje obilježja krajoblika te za izradu Nacionalne strategije zaštite krajoblika temeljene na ujednačenoj metodologiji kao ključnog preduvjeta za upravljanje promjenama u krajobliku.